

Je reinkarnácia možná? (z pohľadu filozofie).

Reinkarnácia IV. časť

Dr. Gyula A. Magó

25. januára 2020 ✚ Spoločnosť ✚ Okultizmus

Obhajcovia reinkarnácie akceptujú existenciu ľudskej duše, preto tu nebudeme jej samotnú existenciu obhajovať. Ľudská duša je nehmotná, stála, nemenná po celý život a nesmrteľná. Pokiaľ prijmem fakt existencie ľudskej duše, potom ešte zostáva vysvetliť dve veci: ľudskú prirodzenosť a najmä, aký je vzťah medzi telom a dušou.

Dualizmus (Platón, Descartes)

Podľa jedného názoru, zvyčajne dávaného do súvislosti s menami Platóna a Descarta, je ľudský duch akcidentálne (náhodne) spojený s telom. Tento pohľad sa nazýva **prehnaný spiritualizmus**.¹ Duša a telo sú dve substancie, každá sama o sebe dokonalá, preto sa pre túto teóriu vžil tiež pojem **dualizmus**.² Dualizmus rozbíja jednotu človeka a vydáva skúsenosť tejto jednoty za číre zdanie. Podľa zmieneného poňatia je človek dušou používajúcou telo. Vzťah medzi dušou a telom je ako vzťah medzi kapitánom a loďou, šoférom a autobusom, jazdcom a koňom. Kapitán môže veliť inej lodi, šofér môže prestúpiť do iného autobusu, jazdec môže nasadnúť na iného koňa. Toto vysvetlenie dokonale zodpovedá reinkarnácii a v skutočnosti je to jediný výklad, ktorého sa stúpenci prevteľovania dovoľávajú.

Tým sa však dostávame k jednej z najväčších slabín celej reinkarnačnej teórie: pokiaľ je duša skutočne dokonalou substanciou len používajúcou telo, čím vysvetlíme úplnú stratu pamäti medzi vteleniami? Keď si šofér presadne do iného autobusu, nemá táto skutočnosť na neho žiadny vplyv.

Nanešťastie pre obhajcov reinkarnácie, akcidentálne spojenie tela a duše, ktoré tak veľmi potrebujú, nie je skutočným riešením, pretože nevysvetľuje vzájomnú súčinnosť tela a duše.

Mortimer Adler uvádza:

*„Platónsky a karteziánsky pohľad na ľudskú dušu, ktorá je vo svojom bytí ako anjel – čistá duchovná substancia, ktorá nepotrebuje telo ani ku svojej existencii, ani ku svojej činnosti, ktorá je intuitívnou myšlienkou -, vzbudzuje filozofické rozpaky. Prečo je teda zjednotená s telom a vytvára vzťah „lod' a veslár“, vzťah celkom rôznorodých a oddeliteľných vecí? Tento problém je neriešiteľný, rovnako ako tzv. problém duch-telo, ktorý s tým súvisí. Rovnako je neriešiteľný problém diferenciacie jednej duše od druhej, pokiaľ je skúmaný nezávisle na telách, s ktorými sú zjednotené. To je dôvod, prečo židovský, kresťanský a moslimský teológovia odmietajú prevteľovanie duší – náuku, ktorá je, naopak, pestovaná náboženstvami Ďalekého východu a tiež predkladaná ako mýtus v Platónových dialógoch.“*³

Jednota človeka (sv. Tomáš Akvinský)

Alternatívna a prijateľná teória, ktorú sv. Tomáš Akvinský prevzal od Aristotela, hovorí, že sa človek skladá z dvoch substanciálnych princípov, ktoré sú samé o sebe neúplné, tela a duše, a ktoré spolu vytvárajú jednu

substanciu – človeka.⁴ Tento spôsob jednoty medzi dušou a telom je pravdepodobne jedným z najsubtílnejších konceptov katolíckej filozofie. Zmienaná jednota je odlišná od dualizmu: nejedná sa o jednotu akcidentálnu, ale esenciálnu. **Každá duša je zjednotená s jedným, jedinečným telom.** V tejto jednote je telo (hmota) pasívne a samo o sebe nedeterminované, zatiaľ čo duša je aktívna a je princípom determinácie, je (určujúcou) formou tela.

*„Matéria, či materiálna príčina je to, z čoho je všetko vytvorené. Forma, či formálna príčina je to, v čo je vec vytvorená. Je to princíp determinácie prekonávajúci nedeterminovanosť matérie.“*⁵

Táto teória „matérie a formy“, nazývaná hylémorfizmom⁶, predpokladá vzťah medzi matériou (primárnou matériou) a formou (substanciálnou formou) ako medzi potenciou a aktom, pričom jedno bez druhého nemôže byť pochopené.

Foto: R. Descartes, zdroj: commons.wikimedia.org

Bližší pohľad na tomistický postoj

Autor *Modernej tomistickej filozofie* R. P. Phillips uvádza:

*„Náuka o sťahovaní duší je teda zlučiteľná s platonizmom (t. j. dualizmom), kde je jednota tela a duše považovaná za akcidentálnu, nie však s aristotelizmom, kde telo odvodzuje svoju prirodzenosť od duše, ktorej na oplátku dáva individualitu.“*⁷

Anjeli, čisto duchovné bytosti, sa od seba odlišujú vzhľadom na mieru poznania Boha, ktoré im bolo dané, preto sv. Tomáš hovorí, že každý anjel je iným druhom. Oproti tomu všetky ľudské duše patria k rovnakému druhu a sú na počiatku ako nepopísané listy (t. j. ľudia sa nerodia s vrozenými pojmami). Každé dieťa sa musí učiť niečomu novému, často bolestivou skúsenosťou, napr. nedotýkať sa horúcej platne sporáka.

To, čo odlišuje jednu dušu od druhej, je ich spojenie s rôznymi telami. Duša závisí na tele kvôli získavaniu svojich jednotlivých prirodzených vlastností. Až skrz hmotu získava duša svoju individualitu. Phillips dokazuje, že duša nemôže byť zjednotená s viac ako jedným telom:

„Pokiaľ by bolo pravdou, že duša a telo skutočne tvoria jednu prirodzenosť a sú voči sebe vo vzťahu potenciality k aktu, potom by nebolo možné, aby sa duša či akt, ktoré sú esenciálne vzťažné k jednému telu, stali esenciálne vzťažné k inému bez toho, aby nestratili niečo podstatné. Preto musia byť trvalo vo vzťahu k jednému telu.“⁸

Autor knihy *Človek a jeho prirodzenosť: Filozofická psychológia* James Royce uvádza to isté:

„S týmto plnším pochopením spôsobu, ktorým jednotlivá duša ovláda hmotu k formovaniu tela, pre nás nebude ťažké odmietnuť občas navrhovanú teóriu, že duše môžu stratiť svoju osobnú identitu a vrátiť sa v inom tele. Hovorí sa tomu prevteľovanie duší alebo reinkarnácia. Hylémorfizmus túto možnosť vylučuje. Pretože pokiaľ by sa mala Napoleonova duša vrátiť, jediná hmota, s ktorou by sa substanciálne spojila, by bolo v skutočnosti Napoleonove telo.(...)

Jednotlivec nemôže byť niekým iným, bez ohľadu na zmenu hmotných podmienok. Senilný psychotik možno nevyzeral, nehovoril alebo nekonal rovnako vo svojich dvadsiatich rokoch, či dokonca v detskom veku, ale je stále tou istou osobou.

Ešte nemysliteľnejšia je teória, že sa duša môže vrátiť v podobe psa či iného zvieraťa, pretože pokiaľ ľudská duša ovláda hmotu, môže byť základnou príčinou jedine ľudskej bytosti, žiadneho iného druhu. Keby lev zožral Napoleona, jeho telo by sa stalo levom. Keby Napoleon zjedol leva, stal by sa lev Napoleonom. Ale Napoleonova duša si každopádne ponechá svoju identitu.“⁹

Vysvetlenie rozdielu medzi inkarnovanou (vtelenou) a diskarnovanou (oddelenou od tela) ľudskou dušou vnesie do tohto zásadného problému viac svetla. Keď je duša vtelená, neuvedomuje si samu seba. Tu na zemi si človek neuvedomuje priamo akty a existenciu duše. Moja duša nikdy samu seba nevidela, nikdy samu seba necítila. Je to stav duše oddelenej od tela, keď vidí a cíti samú seba, keď si seba uvedomuje:

„V smrti vchádza duša do duchovného stavu, ktorý predtým nemala. Oddelená duša poznáva prostredníctvom mohutností vlastných vyšším duchom. Čo je najdôležitejšie, získava jasné vnímanie seba samej ako ducha, ktoré behom pozemského života nemala. Rovnako tiež získava aj pohľad na celý hmotný svet a celkovo poznanie blízke anjelskej prirodzenosti. Sv. Tomáš učí, že oddelenie znamená obrátenie ľudského intelektu k vyšším veciam, zatiaľ čo v stave zjednotenia s telom je duša obrátená k veciam nižším.“¹⁰

Slávny benediktínsky opát Dom Anscar Vonier píše:

„Obávam sa, že ľudia, čo tak nenútene hovoria o druhej, tretej a dokonca stej existencii, nikdy nepremýšľali o nesmiernej zmene podmienok prevládajúcich po smrti. Smrť je nutne úplným zánikom celého nášho zmyslového života. (...) Duša v stave oddelenia môže mať len intelekt a vôľu, teda dve úplne nemateriálne a jednoduché vlastnosti. Jej ďalší život je niečo celkom iné ako pokračovanie nášho súčasného spôsobu existencie. Jednoduchosť a nehmotnosť, ktoré sú podmienkami od tela oddelenej duše, robia zo špekulácií o tretej či štvrtej existencii zbytočné úvahy; duch zostane na veky duchom.“¹¹

Samotný sv. Tomáš Akvinský uvádza, že žiadna duša sa z vlastnej vôle nespojí s telom (čo je presne to, čo si predstavujú obhajcovia reinkarnácie):

„Na druhú stranu, hypotéza, že duše nie sú zjednotené s telom násilím ani prirodzenosťou, ale slobodnou vôľou, je ťažko mysliteľná. Pretože nikto dobrovoľne nevstúpi do stavu horšieho od predchádzajúceho, pokiaľ nie je podvedený. Avšak oddelená duša sa teší vyššiemu stavu bytia

*než duša zjednotená s telom; obzvlášť podľa platonistov, ktorí tvrdia, že duša cez svoju jednotu s telom zabúda, čo poznala skôr. (...) Dochádzame k záveru, že pokiaľ by duša existovala pred telom, nespojila by sa s ním z vlastnej vôle.“*¹²

Boh na počiatku vkladá dušu do tela a táto jednota duše a tela je pre dobro duše. Avšak po ich oddelení v okamihu smrti duša precitá do svojej duchovnej prirodzenosti a jej život sa stáva vyšším a šťastnejším (nevenujeme sa tu otázke hriechu a milosti), preto jediným telom, s ktorým sa šťastne spojí, bude rovnaké telo, oslávené po vzkriesení.¹³

V. časť: <http://christianitas.sk/reinkarnacia-nie-je-mozna-z-pohladu-bozieho-zjavenia-reinkarnacia-v-cast/>

URL adresa článku: <https://christianitas.sk/je-reinkarnacia-mozna-z-pohladu-filozofie-reinkarnacia-iv-cast/>